

خاطرات کوچه آیت‌ا... خامنه‌ای به روایت اهالی

دوگانگی‌های یک کوچه

اهل مشهد که باشی، به طور حتم نام کوچهٔ آیت‌ا... خامنه‌ای به گوشت رسیده و چندین بار از آن گذر کرده‌ای، بدون آنکه نامش را بدانی. کوچه‌ای طویل که حدفاصل اندر زکوی ۱۲ تا آخوند خراسانی ۱۲ است. این کوچه تلفیقی از روزهای قدیم و مدرن است. خانه‌ها و مغازه‌های قدیم در کنار ساخت‌وسازهای جدید با پارکی بزرگ در وسط کوچه.

در این کوچه بزرگان زیادی زندگی می‌کردند؛ از جمله مقام معظم رهبری، آیت‌ا... قمی سبزواری، دکتر تقی رادیور، استاد کمال و... محل زندگی رهبر در این کوچه همچنان پابرجاست و اکنون به عنوان حسینیهٔ آیت‌ا... خامنه‌ای میزبان مراسم‌های متعددی در طول سال است. این نام اوایل انقلاب توسط اهالی روی کوچه گذاشته شد و در این سال‌ها همچنان باقی مانده است.

اولین بانک ملی در کوچهٔ آیت‌ا... خامنه‌ای

«حاج حسین عباسی»، متولد ۱۳۱۱ نجار قدیمی این کوچه است که تمام عمرش را در همین کوچه سپری کرده؛ از گذشته این کوچه برایمان این چنین تعریف می‌کند: «اینجا خانهٔ پدری مقام معظم رهبری است، برای همین نام کوچه را به این اسم گذاشته‌اند. قدیم این کوچه مثل خیابان جنت بود. در این خیابان بانک ملی بود که سه در بزرگ داشت، پاسبان‌ها جلوی درها می‌ایستادند. بانک ملی سال ۱۳۰۸ در این خیابان افتتاح شده و سال ۱۳۲۷ به مکان فعلی‌اش منتقل می‌شود. البته سمت دیگر خیابان هم بانک دیگری بود که نام آن را به خاطر ندارم.»

پس از این جابه‌جایی ساختمان بانک به ژاندارمری واگذار شد. ژاندارمری مکانی بود که خلافکارانی مانند قاچاقچیان و دزدان را به آنجا می‌آوردند. مردم از این وضعیت ناراحت بودند و اعتراض می‌کردند. همیشه دعوا و سروصدا بود. به خاطر درخواست و اعتراض‌های مردم ژاندارمری را هم از این مکان بردند. ساختمان که خالی شد، آن را به آموزش و پرورش دادند. کم‌کم اینجا را تقسیم کردند و در حال حاضر زائرسرای برای طلبه‌های قم شده است.

حاج حسین ادامه می‌دهد: «در این کوچه دو مسجد حاج داداش و مسجد ابوذر معروف به درخت بید هم از گذشته ساخته شده بود. یادم هست حاج غلامعلی خان مصطفوی واقف مسجد صاحب تعدادی از این مغازه‌ها بود. او هفتگی اجارهٔ مغازه هایش را می‌گرفت. هفته‌ای یک بار به مغازه پدرم می‌آمد، یک استکان چایی می‌خورد، پدرم پنج قران کنار استکانش می‌گذاشت که در مجموع اجارهٔ مغازه اش ماهی دو تومان بود.»

کفاشی قدیمی در فضای مسجد ابوذر یک نهال توت و یک نهال بید کاشت. چندین سال که اینجا کاسبی می‌کرد، درخت‌ها بزرگ شد که هنوز هم آنجاست.

او تعریف می‌کند: در این کوچه محمد آقا نانوایی تافتون داشت. در این کوچه دو آب‌انبار هم داشتیم. از زمانی که آبی که از بالا خیابان می‌آمد، قطع شد آب‌انبارها هم خشک شدند. در این خیابان شاید ۱۰ در بند نجاری بود که امروز از بین آن‌ها من در اینجا باقی مانده‌ام.

این نجار قدیمی کوچه آیت‌ا... خامنه‌ای ادامه می‌دهد گرمابهٔ سعدی هم از قدیم در اینجا بود. زمانی که برای حمام از آب چاه استفاده می‌کردند، جلوی آن خزینه‌ای درست کرده بودند تا مردم خودشان را در آن بشویند. وقتی آب روان آمد چاه‌ها و خزینه‌ها را بستند. البته به اقتضای آن زمان در این کوچه تعدادی مشروب‌فروشی و یک مکان فساد هم وجود داشت که بارونق گرفتن خیابان ارگ به آن خیابان رفتند.

حیطهٔ حاج کربلایی علی

اسماعیل زاده؛ حلبی‌ساز قدیمی کوچه آیت‌ا... خامنه‌ای که ۸۷ بهار از زندگی‌اش می‌گذرد، از قدیم این کوچه این چنین می‌گوید: «این کوچه به اسم «حاج کربلایی علی» معروف بود. خدا رحمت کند «حاج کربلایی علی حسین‌زاده» در این کوچه ملک و املاک زیادی داشت. گرمابهٔ سعدی هم به اسم حاج کربلایی علی بود. هنوز هم که هنوز است، قدیمی‌ها این نام کوچه را به خاطر دارند و می‌گویند «حیطهٔ حاج کربلایی علی». در سال‌های ۲۸ به بعد که ژاندارمری به این کوچه آمد، به خاطر نام تیمسار اشکان، نام کوچه را «اشکان» گذاشتند. مدت‌ها قبض‌های آب و برق ما به اسم کوچه اشکان می‌آمد؛ کوچه‌ای که بعدها آخوند خراسانی ۱۲، اندر زکوی ۱۲ و کوچه آیت‌ا... خامنه‌ای نام گرفت.»

کنار بوستان کاروانسرای شیخ فیض محمد بود و در کنار آن حیطه‌ای قرار داشت که در آن «باغ‌تره» می‌کاشتند. یک بانک صادرات هم سر نیش بود که بعدها به الافی تبدیل شد. اول کوچه از سمت آخوند خراسانی هم یک نان قاق‌پزی، مال آقای طارمی بود.

آن زمان در این کوچه اعیان و اشراف و بزرگان زیادی ساکن بودند که کم‌کم با بزرگ‌شدن شهر و گذشت زمان برخی از دنیا و برخی هم از اینجا رفتند. یادم هست این کوچه سنگ‌فرش بود و قبل از هر چیز به آن کوچه ارگ هم می‌گفتند.

کنار بوستان
کاروانسرای
شیخ فیض محمد
بود و در کنار آن
حیطه‌ای قرار
داشت که در
آن «باغ‌تره»
می‌کاشتند. یک
بانک صادرات
هم سر نیش بود
که بعدها به الافی
تبدیل شد. اول
کوچه از سمت
آخوند خراسانی
هم یک نان
قاق‌پزی، مال
آقای طارمی بود

حمامی با قدمتی ۱۱۰ ساله

حسن مودنی که از ۱۴ سالگی در گرمابهٔ سعدی مشغول به کار شده است، می‌گوید: «حدود ۱۳۰ سال از عمر این حمام می‌گذرد. پس از جمع شدن خزینه‌ها حمام عمومی و نمره راه اندازی شد و الان حدود ۷۰ سال می‌شود که حمام نمره است. او هم یادآور می‌شود این کوچه دو مسجد حاج داداش و مسجد ابوذر و تعداد ۸ حسینیه دارد.» وی ادامه می‌دهد: «در این کوچه نجاری زیاد بود. بقالی و رنگ‌فروشی هم داشتیم. آب‌انبارها حدود ۵۰ سال است که تعطیل شده است. این روزها شما می‌توانید معماری نوین را کنار معماری قدیم مشاهده کنید.»

نام کوچه را مردم گذاشتند

خانوادهٔ کمال‌پور هم از قدیمی‌های کوچه آیت‌ا... خامنه‌ای هستند. محمد کمال‌پور، پسر استاد کمال که این روزها در مغازهٔ گلدوزی‌اش مشغول به کار است، از آنچه دیده و شنیده این چنین برایمان تعریف می‌کند: «آن طور که قدیمی‌ها می‌گویند این کوچه در گذشته سنگ‌فرش بود و آن را با نام ارگ می‌شناختند. هر چند کوچه کنار ثبت‌را کوچه ارگ می‌نامند اما پدران ما این کوچه را ارگ می‌گفتند.»

وی ادامه می‌دهد بانک ملی در کوچه بانک بود و در کنار حیطهٔ حاج کربلایی علی. پشت فضای سبز فعلی (بوستان نرگس) «باغ‌تره» بود و مردم سبزیجات می‌کاشتند. در

